ZAPIS MLADENA KUŠECA O *PRIČAMA IZ VUKOVARA*

Uz ove lijepe i tužne crtice Siniše Glavaševića osjećam obvezu prema čitateljima i Siniši zapisati kako su te priče, u ovo zlo ratno vrijeme, stigle iz razrušenog i opkoljenog Vukovara.

Ispisujem iz svog ratnog dnevnika:

Zagreb, 11. studenoga 1991. U Hrvatskoj je rat.

Siniša Glavašević, čovjek uvijek uzbuđenog novinarskog glasa kojega sam već odavno povezao s glasom slobodnog i nepokorenog Vukovara, sinoć me je, u telefonskom razgovoru, tko zna po koji put, ponovno iznenadio. Uz nezaobilazni molbu da kao novinar i književnik učinim sve što mogu za Vukovarce i Vukovar, očito predosjećajući strahote koje su iz sata u sat sve više prijetile i ljudima i gradu, zamolio me da učinim nešto i za njega osobno. Ne znam možete li razumjeti uzbuđenje kada vas netko u pola noći telefonom nazove iz okruženoga Vukovara i gotovo bojažljivo najavi da ima osobnu molbu. Što vam tada sve može proći kroz glavu i srce. Ali, svakako, najmanje sam očekivao: „Mladene, u razrušenom Vukovaru nešto sam, uz novinska izvješća, napisao i za svoju dušu i za dušu Vukovara. Ako uspijem, poslat ću vam faxom svoju dječicu pa vas molim da, kada to pročitate, kažete što je to i treba li to još kome osim meni i mome gradu.“

I dan kasnije, 12. studenog u 17 sati i 31 minutu, počele su na privatni fax u zagrebačkom predgrađu stizati priče Siniše Glavaševića.

Samo tri dana nakon toga u programima Hrvatskog radija mogli ste svaku večer slušati po jednu Sinišinu priču.

Od tada su prošla dva mjeseca. U međuvremenu se s Vukovarom dogodilo ono najstrašnije, a u toj tragediji hrvatskoga naroda stradao je i novinar Radio Vukovara i Hrvatskog radija Siniša Glavašević.

U želji da za našu djecu i sve nas sačuvamo njegovo sjećanje na Vukovar, Matica hrvatska prihvatila je tiskanje knjige priča o Sinišinim ljudima i gradu. Jer, one su zaista do Boga djetinje i iskrene, lijepe i tužne, ali su ujedno i teška optužba zla i vremena, i ljudi bez ljubavi i poštenja.

Kao kamen tiha i postojana ostaje za sva vremena i Sinišina ljubav i ljubav Vukovaeaca prema svojem gradu i slobodi.

Zagreb, ožujak 1992.

Matica hrvatska u Zagrebu posmrtno je 1992. godine izdala Sinišinu zbirku *Priče iz Vukovara*, sastavljenu od toplih priča o temeljnim ljudskim vrijednostima koje je Siniša čitao slušateljima radija opkoljenoga grada. Priče su prije tiskanja od Matice hrvatske čitane na Hrvatskom radiju u večernjem programu, stigle su 12. studenoga 1991. godine na privatni faks u zagrebačkom predgrađu i bile su poslane iz podruma vukovarske Opće bolnice. Ove lirske priče jedini su sačuvani literarni pokušaji Siniše Glavaševića. Knjiga *Priče iz Vukovara* je izdana u četiri izdanja (2. izd. 2001., 3. izd. 2007., 4. izd. 2009.). Esperanto izdanje objavljeno je 1993. godine (*Rakontoj el Vukovar*, Zagreb: Kroata esperantista unigo; Osijek: Esperanto societo Liberija Stelo, 1993.) a izdanje na njemačkom jeziku objavljeno je 1994. godine (*Geschichten aus Vukovar*, Trier: Verlag Kleine Schritte, 1994.).Također prevedena je na engleski jezik 2011. godine a prevela ju je Tamara Budimir.

RIJEČ PRVA

Rat je doista nešto najstrašnije i najpogubnije za čovječanstvo. Još do jučer mnoge geste, pojedine riječi i znakovlja kojima smo se oholo koristili, sada, u vrtlogu smrti, postali su jasniji.

Vukovar je zasigurno najiskreniji grad na svijetu jer se svaka riječ može gotovo isti tren ogledati u srcu.

Više vam se u Vukovaru ne može dogoditi da vam netko poželi dobar dan, a da to i ne osjeća. Kada vas pitaju za zdravlje, ne misle na prehladu, reumu ili što slično. Oni zapravo misle o vašem životu i ranama koje ste mogli dobiti čak i kada disciplinirano sjedite u podrumu. Mogli ste ih dobiti pomažući nekome na ulici. Geler, šrapnel, kuglica brži su od vaših misli i prekinut će grubo čak i najljepši djetinji san, kao onom šestomjesečnom djetetu u majčinom zagrljaju. Uništit će i ono malo trenutaka koje svi ratom zahvaćeni otmu da bi makar u mašti bili s dragim ljudima.

Vjerujte, rat je najveća čovjekova niskost koju je u svojoj raskalašenosti smislio, valjda zato da bi poslije svega u sažaljenju mogao iznova prljati.

Čini mi se, jedan sam od malobrojnih sretnika koji je svoju misao uspio zabilježiti u traganju za izgubljenim, ili još ne stečenim, svejedno. I uvijek, pišući, negdje u dnu svojih misli, a ponekad i pred živom slikom krvi, smrti i razaranja, nisam zaboravljao borce, hrvatske branitelje koji nisu imali sreće, koji nisu dočekali svoje misli, a kamoli svoje obitelji i svoje ljubavi.

Umjesto njih primite i moju prvu riječ, riječ istine i ljubavi.

PRIČA O MARIJI

Dok sam s prijateljima trčao po parkovima svojega djetinjstva, ljutio sam se što neki vrijeđaju stabla ispisujući imena po njima. Imena sam zatjecao i po đačkim klupama, nalazio ih skrivena u izgužvanim papirima, na zidovima. Što tjera ljude da šaraju, pitao sam se. To je bio najdraži dio trenutka koji je trebalo ukrasti zaboravu. I u pjesmama je tako svatko nosio neko ime. Mariju ili nešto drugo. I, ako ti ime ne upiše već na drvo, upiše ga negdje na neko skrovitije mjesto i kada mu je najteže u životu, pa makar to bilo i za dvadeset i za pedeset godina, sjeti ga se i olakša brigu ili bol. Ili strah.

A Marija je možda tek želja, nestvaran lik, mašta. Marija je skriveni put u san. Ona je pojam nade da će sutra biti kao jučer. I premda smo svi svjesni da se to neće dogoditi, opet nam je Marija potrebna, ako ne za ljepši život, onda za bolju, i ljepšu i mirniju smrt.

Marija je jedina koja će zaustaviti vrijeme kada se umorite, ona će jedina smoći snage da shvati vašu grešku, jedina će razumjeti ono što nitko ne razumije, vratit će vašem dostojanstvu sigurnost. Marija je potrebna i, ako još niste stigli, potražite je.

Lako ćete je prepoznati. Ona je najljepša i najbolja, ona je sve što niste, a htjeli biste, i sve što jeste, i drago vam je zbog toga.

Od svega što vam treba, Marija je svakako najvažnija.

PRIČA O GRADU

Odustajem od svih traženja pravde, istine, odustajem od pokušaja da ideale podredim vlastitom životu, odustajem od svega što sam još jučer smatrao nužnim za nekakav dobar početak, ili dobar kraj. Vjerojatno bih odustao i od sebe sama, ali ne mogu. Jer, tko će ostati ako se svi odreknemeo sebe i pobjegnemo u svoj strah? Kome ostaviti grad? Tko će mi ga čuvati dok mene ne bude, dok se budem tražio po smetištima ljudskih duša, dok budem onako sam bez sebe glavinjao, ranjav i umoran, u vrućici, dok moje oči budu rasle pred osobnim porazom? Tko će čuvati moj grad, moje prijatelje, tko će Vukovar iznijeti iz mraka?

Nema leđa jačih od mojih i vaših, i zato, ako vam nije teško, ako je u vama ostalo još mladenačkog šaputanja, pridružite se. Netko je dirao moje parkove, klupe na kojima su još urezana vaša imena, sjenu u kojoj ste istodobno i dali, i primili prvi poljubac – netko je jednostavno sve ukrao jer, kako objasniti da ni Sjene nema? Nema izloga u kojem ste se divili vlastitim radostima, nema kina u kojem ste gledali najtužniji film, vaša je prošlost jednostavno razorena i sada nemate ništa. Morate iznova graditi. Prvo svoju prošlost, tražiti svoje korijenje, zatim svoju sadašnjost, a onda, ako vam ostane snage, uložite je u budućnost. A grad, za nj ne brinite, on je svo vrijeme bio u vama. Samo skriven. Da ga krvnik ne nađe. Grad – to ste vi.

PRIČA O LJUBAVI

Vrijeme u kojem živimo toliko je nezahvalno da čovjek poželi da se nije ni rodio, ili bolje da se rodi u neko drugo vrijeme i drugi put, i to samo zato što u ovom vremenu nema dovoljno ljubavi za sve. Uzalud velike kuće, skupi automobili, zimovanje na visokim Tatrama, Garmisch-Partenkirchenima, uzalud skupi parfeni, brifinzi, sve je to izmaglica pravog života. Čovjek se opušta u narkotičnim prevarama, vješto izmišljenim tajnim životnim putovima i, kada jednom bude kasno, kada zatvorenih očiju pred vlastitim promašajima dočeka zrelu životnu dob, odjednom shvati da je prekasno za novi početak. Kraj je tu, možda već proviruje iza prvog ugla. Nema načina da ukradete godine, ukradete sreću – ako ljubavi nema. Može vam se pričiniti sunce i radost, možete pomisliti da je vaš uspjeh potpun u ordenju, u sjenama velikih, ali gledao sam mnoge koji i praznih džepova uspravno hodaju ovim gradom. Njihova radost u neimanju mnogo je veća. Jer oni imaju grad.

Imaju prijatelje. Imaju dušu. Nisu imali novac za Zagreb, Beč, Prag. Njihov je novac ostao u čašama ispijenim s prijateljima s kojima su poslije čekali svanuća na hrvatskim barikadama. Nekima je to čekanje bilo predugo pa smo ostali bez njih. Ali mi svi dobro znamo gdje su. Ako nam život omogući da naša ljubav ovlada nama, kao što je njihova ljubav nosila njih, jednom, na kraju puta, možda možemo očekivati da i mi umremo sretni.

PRIČA O VREMENU

Čovjeku ništa nije tako teško kao čekati *vrijeme – svojih pet minuta*. Jer stalno vam se čini da je to vrijeme došlo evo baš sad i, ako priliku sada ne iskoristite, poslije ćete se kajati cijeli život.

Vrijeme je na visokoj cijeni, ono se plaća, ono se čuva kao dragulj, vremenu se čovjek divi jer ga vrijeme *vremenom satire*. I, ako je to istina, onda je vrijeme zapravo gospodar cijelome svijetu. Onome tko nema vremena i za koga vrijeme ne radi, ne piše se dobro. Taj je siromah, tome je odzvonilo. Ne kaže se uzalud *sve u svoje vrijeme*.

Vrijeme je neumorno. Ono usprkos svojim godinama uvijek korača istim tempom; kao životni usud opominje naše pakosti, pecka sitne ljudske prljavštine, povremeno čak dođe neko čudno, teško vrijeme za sve nas. To se obično dogodi kada se u svijetu nataloži previše zla, pa obična ljudska dobrota bude manja od vijeka, tuga veća od svake radosti, a ljudima ovlada neko ludilo. Tada *vrijeme čini svoje*. Ono sudi i presudi. A oni koji ostanu kao svjedoci tog vremena, još dugo opominju sve koji dolaze. Ispočetka je njihov glas jak, a poslije tiši, naposljetku kao da i nije više važno. A važno je, jer čovjek neprestano pravi istu grešku, ruši ono što je s vremenom nastalo.

Vrijeme ima svoju aromu, ono je dio svih nas, naših lijepih i onih drugih, teških, trenutaka koji poslije cijeli život pokušavamo zaboraviti, ali nam ne uspijeva.

Nitko ne zna što će mu vrijeme donijeti. A ono svakome daje po zasluzi. I možemo se ljutiti koliko nas volja, možemo nalaziti tisuće razloga koji su trebali utjecati na drukčiju našu sudbinu, možemo cijelom svijetu do bola vikati svakojake prostote, vrijeme će opet neumoljivo presuditi u svoju korist.

PRIČA O NEPRIJATELJIMA

Život je pun zagonetki, ali najzagonetnije je to kako od prijatelja nastaje neprijatelj. Jeste li ikad pomišljali zašto je lakše steći neprijatelja, negoli prijatelja? Cijeli sam život želio biti okružen dobrim, vrijednim ljudima koje svi poštuju i vole. Sreća je bila na mojoj strani, barem do sada. Ostao sam u ruševinama Vukovara, ali s ljudima uzdignuta čela. Mnoge od njih nisam ni poznavao. Mnogi od njih još jučer nisu bili ni svjesni svoje snage. Vjerujte, najljepše što vam se sada u Vukovaru može dogoditi jest da uđete u prostoriju punu ljudi i sa svima se pozdravite.

Često i ne znate, ali događa se da vaši pozdravi, vaše iskrene i dobre želje, ostanu u sjeni nečije mržnje. Jedino što možete jest upitati se jeste li baš vi to zaslužili. To, doduše, neće smanjiti nastalo neprijateljstvo, ali će vam umanjiti tugu, a može se čak dogoditi da se mržnja zanese u svojoj jarosti pa da samu sebe pretvori u prah, u ništa. A može se dogoditi da mrak zadavi svaku ružnu misao.

Ali to se može dogoditi tek ako je u svijetu ostalo makar malo ljubavi.

Zato, ako je u vama ima, ne štedite je. Podijelite, dajte djelić svoje ljubavi prvome do sebe i bit će manje neprijatelja. Za početak, dovoljno je i to.

PRIČA ZA RODITELJE

Najljepše je imati djecu jer djeca su budućnost, ona su nada u bolje sutra, vjera da će ono što slijedi zaštititi starost. Kad čovjek ima djecu, onda je sve bolje, jer kada vas svi napuste, opet vam ostaju vaša djeca.

Sve to pak povećava vašu odgovornost jer, ako želite bolju budućnost, onda morate svim silama nastojati da tome i sami pridonesete. Naučiti djecu da se smiju, da misle lijepo, da ih upozorite da njihova htijenja ne budu veća od nebeskoga svoda, da njihove ruke ne prljaju ničija djetinjstva, i ničije želje, morate ih jednostavno naučiti da ljube. Jer tko ljubiti zna, toga ljube. Ljube njegova nastojanja, toplinu njegove dobre ruke, njegove poglede. Oni drugi, oni čije su misli crnje od najcrnje noći, oni čiji se obrazi ne žare ljubeći i čija se riječ kida na paučinaste niti kada krene u neuhvat, oni drugi mogu istezati svoje vratove iznad površine životnoga tijeka, mogu se vješati o ramena hrabrih plivača, ali ih struja ipak vuče dalje od obale, i dublje u mrak. Ti kojima noć ne služi za zagrljaje, ti kojima mjesečina ne zatvara noći i koji truju ljepotu svojom nazočnošću, tonu i prije nego što zaplivaju. Ako imate djecu, pogledajte ponekad u plavi atenski svod pa ako među zvjezdastim krijesnicama spazite makar jednu kojoj biste željeli biti bliže, sjetite se djece, jer čak ako vi u tome i ne uspijete, umjesto vas sve će to učiniti vaša djeca.

Odgovorite na sva njihova pitanja, nađite vremena za njih pa makar morali poslije čitati i stare novine, poljubite njihove dobre djetinje snove, učinite da njihove čudesno blistave oči vide samo dobra svitanja, vedre dane i velike zvijezde. Ne dopustite da njihovu maštu satre zlo. Ne dajte da vaše dijete odraste ako je njegova radost veća u uzimanju negoli davanju.

Zaustavite svijet, zaustavite vrijeme ako ne stignete dati djeci sve što im treba da odrastu u čistoj ljepoti, jer za ono što se sada događa, nisu kriva djeca.

Kad čovjek bolje razmisli, djeca su još jedino dobro koje je čovječanstvu ostalo. Sve drugo uništeno je u nastojanju da sitni ljudski stvor bude veći od misli, od riječi – od Boga.

PRIČA O TRAŽENJU

Stvarno treba imati sreće u životu da bi se našlo ono za čime se trga.

Tisuće ljudi koji se susreću po ulicama žure nekud, a kada biste ih pitali kamo ih put vodi, ne bi znali odgovoriti. Bezglavo trče u paničnu strahu da će ih izdati snaga ili da će ih vrijeme pregaziti. Cijeli život su u stanju staviti na kocku, samo da stignu na nepoznato odredište. I doista, znaju proći godine i desetljeća dok netko zastane, kada mu se učini da je to ono pravo.

Cijeli svijet se traži kao da je neizmjerno velik. A nije. Zašto bi se inače govorilo *svijet je mali?* A ako je to točno, kako je moguće da se ljudi ne mogu naćini u tom malom svijetu? Nešto doista nije u redu, ili je zapravo teško naći nekoga tko će vas čuti, razumjeti, ljubiti, utješiti. Svijet je pun zamki, nepredvidivih igara na koje niste navikli jer ste u svojoj biti iskreni.

Traženje je valjda najteže što vas čeka na stazi koju ste odabrali. I uvijek sumnja, mogućnost da ste pred strašnim i nepopravljivim promašajem, sumnja da će vas takve greške skupo stajati, a vi ne znate ništa, bojazan da će svijet ismijati putnika koji želi na sjever, a ide na jug, neprestano vam lebdi u podsvijesti, ili čak da ćete shvatiti da ste u slijepoj ulici, da je cijeli vaš život bio uzaludan jer nikamo niste došli.

Zato ste i skloni sebe analizirati u osami, brižljivo krijući sve što nije lijepo u vama. Život se igra s vama jer je čovjek nesavršen pa su vaše greške vaša kvaliteta. Tko će znati što je dobro, a što ne?

Mene zanima tko je čovjek koji je prošao pored mene, pijan i neobrijan? Zašto je psovao i otkud baš on na mojem putu za koji sam mislio da je pravi? Oprostite, ali svijetu su zanimljiviji oni koji griješe, od bezgrešnih i čistih. Od takvih se nema što naučiti, s takvima se nema o čemu razgovarati.

Zato slobodno nastavite svoju potragu, nema razloga strahu da ćete možda pogriješiti. Ono što se traži, obično se teško nalazi. Uostalom, malobrojni su oni koji su našli. Ali možete biti zadovoljni i ako priđete dovoljno blizu toj iskrici koju ste sebi namijenili. I to je znak da ste uspjeli.

PRIČA O RATU

Rat je najgore što se čovjeku moglo dogoditi. Ali, čovjek i ne zna o drugom osim o ratu i ubijanju pa se onda s pravom treba pitati je li to normalno?

Ako je normalno znanost stavljati u službu oružja, ako je normalno pucati iz sporta, ako je normalno hvaliti se time, onda je normalno i ratovati. To je, dakle, prirodni način da se svijet oslobodi svih zala koji ga opterećuju. Nažalost, ginu i mnogi od kojih se nerado opraštamo. Ali, to je cijena napretka; pogodbi nema. Uzmi ili ostavi! Ili: idi ili ostavi! Nemoj otići! Umri u svom gradu, u svojoj ulici, u svojoj kući! Ali, nipošto od svojega prijatelja. Prijatelji su za sve, osim za to da presuđuju o tvojoj smrti.

Rat pravi selekciju. Dobre odvaja od zlih, jake od slabih, lijepo od ružnog, poštene od manje poštenih, sposobne od nesposobnih. I što dulje traje rat, selekcija je stroža. I naravno, žrtava je više. Potrebno je imati dobar smisao za orijentaciju, da bi se čovjek u ratu snašao.

Kamo bježati, kome vjerovati, što raditi?

Kako doznati, prije svih, tko će pobijediti?

Kako biti među prvima baš kada je najpotrebnije?

Poznavao sam mnoge pametne ljude koji nisu bili dovoljno brzi za ovaj rat. Poznavao sam mnoge sposobne, ali i glupe da shvate svu ogavnost rata. Poznavao sam i one hrabre, one bez kojih ne bi bili ni vas, ni mene, ni ovoga grada. Tko zna gdje su sad toliki koje sam poznavao i toliko često slušao?

I njih i jeku koja je odzvanjala od udaraca u njihova vlastita prsa. Gdje li su svi oni sada kad krvari Vukovar? Zašto ne viču? Zašto svojom vikom ne pomažu plašiti neprijatelja odavde odakle niču svi njihovi korijeni? Zašto ih nema sada kad je važno zemlji vratiti davni dug, sada kada tradicija ovog grada, kojom su se toliko dičili, mora ponijeti najteži teret? Ali, rat je nemilosrdan. On je bič koji puca na svim svojim krajevima. Rat je istodobno i vlast i bezvlašće. Za neke pakao, a za neke, a svi znamo koji su to, i dar Božji.

PRIČA O RATNIKU

Generacija čiju sam zastavu nosio i sam po sletovima i kojoj sam ime izvikivao punih usta, uvijek se divila i čudila borcima. Njih smo gledali kao sportaše koji igraju neku svoju igru, a mi smo poslije te igre nastavljali navijati za njih i pobijeđivati već pobijeđenog protivnika.

Ti su borci sada stari i umorni ljudi koji se teško sječaju svojeg imena, a mnoge smo od njih ispratili uz sve počasti i dobronamjerno zaboravili. Kada bih htio biti pošten prema vama, morao bih priznati da sam u svojoj glavi mislio kako je baš to najbolji način da zametnem trag ratu i nesreći.

Međutim, čini se da mnogi iz mojeg naraštaja nisu tako mislili i da im je draža bila takva prošlost, čim su se tako brzo uhvatili pušaka. Za nekoliko mejseci rata stekao sam toliko neprijatelja da se pitam gdje su bili do sada. Zašto nisu lijepu mladost opijali mirisima ljubavi, zašto su još gladni kada su cijeli život otimali drugome, možda baš svojem jučerašnjem prijatelju? Otkud tolike laži u prijateljstvu? Je li ovaj grad uvrijedio nekoga od njih svojim bićem kada ga tako zdušno zatiru?

Razgovarao sam s mnogim borcima koji brane te ruševine; i oni misle isto. Što će nekome moj grad, osim meni i mojim sugrađanima i Hrvatskoj? Uvijek se znalo da ne možeš biti ono što nisi. Tako je i s gradovima. Tako je i sa zemljom. Braneći tu ideju stoje ljudi, divovi hrvatske hrabrosti, i nikako da objasne onima iz drugog dvorišta da je vrijeme ratova na izmaku. Zar to nisu shvatili noseći školsku torbu i ljubeći se po parkovima, u sumračje? Uzalud su nosili moje ime i imena mojih sugrađana u njedrima, jer ovaj rat su izgubili, ako ne prije, a ono prljajući ruke i obraz nastojeći uzeti ono što nije njihovo. Ne mogu prihvatiti nepoštenje, a ni mrak koji mi unose u svjetlost.

Hvala im u ime svih koji su izginuli i u ime svih koji su se napatili zbog njihove nezahvalne i proždrljive želje da uzmu tuđe i u svoje osobno, malo ime, koje će ipak, na kraju svega, biti veće od njihova.

PRIČA O DJETINJSTVU

Svatko ima pravo na djetinjstvo. Svatko ima pravo, ali ima onih generacija koje ga naprosto daju u zamjenu, u zamjenu za buduća djetinjstva. Takvima je hrabsrost urođena, takvima pripada svijet, pripada im čak budućnost.

Međutim, generacije o kojima govorimo ni to ne mogu uzeti, jer djetinjstvo je čovjeku sve što ima. Ona neiscrpna snaga koju poslije cijeli život troši. A ako svijetu daruju djetinjstvo, onda njima ne ostaje ništa. I tako u krug.

Takva djeca bez djetinjstva odmah postanu odrasli ljudi, istrošeni, umorni, postaju hodajući spomenici, žrtve čovječanstva, oni su istodobno strah i divljenje, oni u duši vječito nose suprotnosti suza i smijeha, radosti i patnje.

Oni su primjer koji nitko ne bi želio biti, ali svi teže toj širini duše.

Razmišljam, dok ovo pišem, gdje je moje djetinjstvo? Ima li išta čovjek poslije djetinjstva? Naravno, osim sjećanja.

Plutam tako vlastitim mislima i kao gusar pokušavam sam sebe orobiti za neku uspomenu. Rat me zbunjuje, ali se nadam da ću naći nešto lijepo.

Je li to prvi bicikl ili sram koji me uhvatio kada mi se svidjela jedna djevojčica?

Djeca obično kažu da ne vole školu, ali kada se sjetim koliko smo svi s osmijehom trčali u razred, jedva čekajući da počne sat i da onda duga kolona papirića s porukama nađe put do onoga kojem je namijenjena, pa kad to još uhvati učitelj ili nastavnik, tada posve sigurno znam da je djetinjstvo čovjeku sve.

Djetinjstvo treba ispiti najednom, ne treba stati, treba odmah potrošiti sve te čarobne životne kapi, ne ostaviti ništa za poslije, ništa za jednom tko zna kad, jer vidite i sami, dragi moji prijatelji, što može biti.

Može doći rat poput ovog i onda se opet neki među nama moraju odreći djetinjstva. Nemojte nikad braniti djeci da uživaju u svojem djetinjastvu, ne tjerajte ih da prerano odrastu, jer što ih poslije čeka? Što – bez djetinjstva?

PRIČA O PORODICI

Uvijek postoje tužne i vesele priče. I kad čovjek ima priliku pričati, svatko traži neku veselu, lepršavu priču koja poslije raspoloži ljude.

Nažalost, ponekad nam život donese takvo vrijeme u kojem na svakom koraku, gdje god stane i kuda misao prođe, teku rijeke suza, mora tuge utapaju se u sekundama. Eto, tako i ovo nesretno vrijeme. Bio sam u mnogim mračnim prostorima gdje je čovjek do jučer ulazio samo na koju minutu, tek da uzme poneku stvar, zaboravljenu od pogleda. U društvu kukaca i glodavaca danas na takvim mjestima, u mojem gradu kojega nema, rastu djeca i stare strarci. U takvom društvu brinu najmlađi i najstariji za svoju domovinu. Čudno, ali baš tu gdje smo se sastali svi, baš tu, prošlost i budućnost čekaju novi dan. Nemojte pitati hoće li ga dočekati, jer da se odgovor zna, budućnost ne bi bila potrebna. Ostali bismo samo tu gdje jesmo, možda čak u jednom od tih podruma da guramo Sizifov kamen, razvezujemo Gordijski čvor ili čekamo Godota. A kakav je to život i što bi nam donio? Bolje je i ne znati što nas čeka iza ugla, iza sna ili nesanice, bolje je da to bude iznenađenje, pa makar i loše. Ono što čovjeku jedino prostaje i što mu je najbolje činiti jest da stvara obitelj, da svaki slobodni trenutak daruje svojem svijetu jer tu je budućnost i tu nema zadrške, jer koliko obitelji daruješ, toliko će i budućnost biti ljepša, životnija i sadržanija.

To je zapravo bit svega, razlog zbog kojeg vrijedi igrati sve igre, ali prema pravilima svoje moralnosti. To je snaga koja gradi gradove i čuva grobove, to je simetrija i pomirba svih dvojbi u koje vas gura cijeli svijet, nadajući se da ćete pokleknuti ili barem saviti kičmu.

Prosudite sami kamo bježite, u kojim se labirintima skrivate kada vam dojade ekolozi s posla, kada vas izmore čekanja na semaforima, kada vam dan bude takav da jedva čekate noć, a u noći san. Gdje najbolje spavate i pokraj koga?

Ako ste izgubili kuće i automobile, ako ste prokockali novac, ako imate problema sa svime, ako naprosto nemate sreće, potražite u sebi odgovor koji vas najviše usrećuje.

Nemojte se iznenaditi ako iza svega toga nađete samo jedno sveto i nedodirljivo, samo vaše – obitelj. Znam da savjet ne treba dijeliti, pa opet je teško odupirati se dobroj namjeri – čuvajte obitelji.

Nju se teško stječe, a rat, posebice ovaj nesretni i predugi rat, dovoljno rječito govori kako se lako obitelj gubi. I ne zavaravajte se; nije to samo sreća, to je više, mnogo više od toga.

PRIČA O VELIKIM I MALIM LJUDIMA

Slušate li pažljivo o čemu djeca pričaju, iznenadit će vas njihova neskrivena želja da narastu. Da budu kao tate i mame. Veliki do zvijezda. Djeca misle da će njihov rast biti dovoljan da nadvisi sve oblake i nedaće koje im prijete. Ali to su djeca.

Međutim, zagledate li se u zrcalo i potom potražite oko sebe ljude koji vas okružuju, mogla bi vas zateći nevjerojatna sličnost. Nije li to čudno?!

Kao da godine i iskustvo ljudima ničem nisu poslužili. Oni doista misle da je dovoljno udisati zrak i naći se u pravo vrijeme u restoranu s prikladnim društvom i problem ljudske veličine je riješen. A život voli takve, za igru i primjer, šale. U traženju dobrovoljnih ljudskih promašaja čini i mnoge ustupke. Dopušta im ulazak na pozornicu pod svjetlom svih reflektora, predstavlja ih na TV ekranima, nudi im polažaje, obećava budućnost. A oni nasrću na vrata vječnosti, ne sluteći da će publika napustiti njihovu predstavu prije negoli opće počne jer se svijet nagledao takvih jadnika koji ne mogu dodirnuti dubinu vlastite nesreće.

Ako ne i nađe netko da im dovikne njihovu tugu, pitanje je hoće li se uvrijediti?! A tu je još jedina mogućnost spasenja. Tko nije u stanju podnijeti težinu istine, kako bi podnio težinu slave? Jer slava je privid, ona je tek sjena koja nas prati. Ako se previše osvrćete za njom, mogli biste izgubiti put kojim ste krenuli, zaboravit ćete razloge svoga puta, izgubit ćete sve što ste dosad imali. A kako i ne biste, kad živite da biste vidjeli sjenu. Onaj koji uspravno hoda podnoseći sebe cijela, rast će i više. Bit će veći dajući se i gledajući naprijed. Oni drugi manji su i od djece, od onih koji će to tek biti, bez njih svijet može i takvi mu ne trebaju.

A to nitko ne želi.

Biti nepotreban.

PRIČA O PJESNICIMA

Ima nekih kretanja atoma u ljudskom biću koja se redaju neobjašnjivim redom i stvaraju viziju koju je teško izgovoriti. Ti atomi kucaju u krvnim žilama, nose ih u svom tkivu pa negdje iza ljudskog oka nastaje duga koju jednostavno ne možete definirati.

Čovječanstvo se od svog nastanka nadalo da će naći odgovor i riječi sa značenjem tog osjećaja.

Kad taj nemir osjetite, imate osjećaj da idete na sastanak s voljenom osobom, radujete se i strahujete, sve u isti tren; a kako i ne biste. To blaženstvo koje želite reći, a ne možete, ta radost traženja zapravo je čista poezija. Isto ono što vam preostaje nakon provjere svega što ste ikada nosili u njedrima i ne nađete riječ, nego sjednete za stol ili zastanete na ulici i prošapćete tu bit svijeta, taj mali svemir misli satkan u samo jednom dahu duha. I eto poezije rođene nakon silnih godina što ste ih proveli u neznanju. Kad spoznate poeziju vi, oni od jučer, od maloprije, više nikada nećete biti isti.

Ima među ljudima i mnogo onih koji nemaju snage za šapat pjesme, ali sigurno znaju da je ona tu u njima. I sretni su jer se poput djece raduju običnim malim stvarima koje ih okružuju; njihovo oko uočava najčudnije detalje. I nebo, i zemlja, i more, i svaki grm, sve ih to nosi do blaženstva koje ne mogu izreći a tu je, u njima.

Riječ u svom kretanju, glas koji oblikuje, misao što joj daje punoću i nedodirljivost, riječ je ljudska sveukupnost, ona je zapravo osnova čovječanstva. Riječ, čista i jasna, to je poezija. A pjesnici njeni čuvari i branitelji. Ima li čovjeka dostojnijeg i svetijeg poziva?!

PRIČA O VAGABUNDIMA

Jeste li ikada pomislili da biste ikada mogli ostati bez svojega doma? U svojoj biti jeste li tražili mogućnost spasenja za one koje ste neuredne viđali na ulicama i po uglovima? Ta stotinu ste puta bivali ljutiti što stoje baš tu, na mjestu gdje ne bi smjeli biti; neki od vas čak su im upućivali riječi pogrde. A sada je došlo vrijeme da pojmimo dubinu njihovih tuga i radosti. Da se zbratimimo u jednakosti neimanja. Da se izmjenimo iz temelja. Tko su ljudi koji pod zvijezdama nemaju dom? Svjetske skitnice tragaju za nekom tajnom, za izgubljenom srećom, nose ih slutnje i nesanice. Oni su najveći prijatelji noći, vjerni pratioci zvijezda koje padaju u ponor čovječanstva, ali ih još održava neka nevidljiva sila, hodaju nekim, samo njima poznatim putovima, prema samo njima poznatim ciljevima.

Usamljenici, lutalice, čudaci, pobjednici i gubitnici, heroji tišine. Žive za sve koji su svoje živote pretvorili u pakao. Hladnoća i kiša, snijeg i mekoća trave bolji su od tuge. A put je dug i mnogima još treba proći, i do najudaljenijih mjesta stići, pa ni onda nije kraj puta.

Ponekad, kad noću koračam pustim i razrušenim ostacima gradskih ulica, pitam se koliko bih mogao odmaknuti i kamo bih stigao ako bih tako nastavio. Stižu mi odjeci vlastitih stopa, a ne želim ubrzati, ni stati. Jednostavno, čini mi se da se ne mičem s mjesta. Ne plaše me tišina i koraci, ni noć, nego me plaši mogućnost da će mi se netko prikrasti i pokušati me skrenuti s puta na koji sam se odvažio i kojim želim ići dok ne stignem.

PRIČA O SVEMIRU

Nešto mi govori da je čovječanstvu već navrh glave ovo što ima pa bi htjelo da samo sebe satre. Ovaj naš svijet bio je sklon tome među prvima, a posljednji je došao do sebe. Za najmanje vremena stekao je privilegije koje može imati, uz najmanje napora uspio je u životu, ali je, neprestano pogleda uprtog prema zvijezdama i nebeskom plavetnilu, težio da ga kvari. Taj izvor i bit svemira, kad bi to imao, ne bi opet bio zadovoljan. A kakve bismo priče onda pričali, čemu bismo težili, kojim idealima, kojoj zvijezdi? Zašto bi djeca pristala da rastu pod nebom bez zvijezda, pod nebom bez neba i kako bi to izgledalo? Kako bismo snivali i gdje bismo uostalom vješali mjesec da se odmori poslije naporne noći da bi nebu dao nebesku boju? Čovjek je nezahvalan u svojim gladnim nezasitnim htijenjima. A svemir, beskrajan kao mašta, traži one najodvažnije sanjare koji neće dirati njegove urese. Svemir udiše željno sve avanturiste, vječite mladiće, one koji su spremni na sve, koji hoće gore da bi bolje vidjeli i pomogli drugima koji svojom vedrinom bude preskozorja i šapuću najdivnije riječi u ušce budućnosti, ono što nitko od njih ne zna, ono što svi misle da je nestvarno, a nije. Svemir hoće pjesmu, pjesnika, hoće dušu čovječanstva, a ne njegovu prljavu nadu da će podčiniti svemir.
Takvih je malo jer ih oni zli satiru i podmeću im noge.
Sreća je dodirnuti zvijezdu. Do nje je dug put.

PRIČA O ZAGRLJAJU

Kad sam bio mali, posve mali, nisam volio da me gospođe, koje su susretali moji roditelji, grle i ljube. Svašta su me ispitivale, ponekad i takve gluposti da sam se čudio njihovoj hrabrosti. Ali sam mislio da je to dio neke igre, ritual koji one moraju proći da bi poslije mogle razgovarati s mojim roditeljima. Meni je to ipak bilo suviše nepristojno, ali sam pristajao na sve. Znao sam čak lijepo pozdraviti. Naučili su me stariji stotinama sitnih pojedinosti koje sam smatrao nevažnima.

I onda opet rat. Tek kad smo ostali goli i bosi pred strašnom živtonom neumitnošću, kada smo skinuli sa sbe sve prljave navke koje smo navlačili svako jutro pred zrcalom, a zaboravljali ih skidati, kada smo se riješili svega onog što nas čini opasnima, tek tada smo se onako jadni, i opet mali, pod zvijezdama zagrlili.

I ja sam sad konačno shvatio važnost i bit zagrljaja. Kada nekoga grlite, to je znak da nemate više riječi zahvalnosti što je s vama, to je ono hvala koje vas pokreće da u tom trenutku živite samo za tu bliskost. A nije bilo tako. Zagrljaji su bili najjeftiniji način da preživite susret do kojeg vam uostalom nije stalo. Mislim da će ljudi koji prežive ovaj rat još dugo u svijesti nositi iskon te geste. Tako i treba. Da smo svi to znali, možda svega toga ne bi niti bilo. Kada nekoga grlite, učinite to punim srcem, cijelim bićem, jer ne znate što će vam donijeti sljedeći trenutak.

PRIČA O IGRI

Ako mi se ikada dogodi da me optuže za neozbiljnost, ako u mene budu prstom upirali govoreći da sam djetinjast, ako njihov gnjev zbog toga bude imao snagu svemira, znat ću da još ima nade za mene. Učinit će mi njihova ljutnja veliku radost, smatrat ću to osobnom pobjedom nad neusporedivo jačim neprijateljem, mnogo opasnijim od moje neozbiljnosti. Jer sve je igra i najčešće igra skrivača u kojoj je moja uloga ponekad dobra, ponekad i nije, ali ma kakva bila, učinit ću sve što mogu, samo da se preživi.

Zanimljivo je koliko je kratak životni put od djetinjstva do starosti, još više me brine brzina kojom djeca gube smisao za igru, a sve u zamjenu za sitne, jedva spomena vrijedne prednosti.

Često me u slijepu ulicu navede misao: zašto čovječanstvo napokon ne prizna djetinjstvo kao punoljetnost? Jer, volio bih vidjeti kako bi tada svjetske organizacije za zaštitu svega sigurnog našle svoju vrijednost?

Kome bi tada palo na um da ratuje, i protiv koga? Zašto svijet, primjerice, ne bi uzeo gumicu i sve izbrisao i u igri odredio budućnost prema drugim koordinatama, birajući svoje savjetnike među najdjetinjastijom djecom? Oni s najvećom maštom bili bi na najutjecajnijim mjestima.

Svi ostali prvo bi morali ići u školu za učenje mašte, s posebnim odjelima:

- Mašta za nebo
- Mašta za zemlju
- Mašta za more

Svijet kakav djeca mogu nacrtati, ne bi se imao s čime usporediti, a to bi uzrokovalo potpun pad svih koji su glumili ozbiljnost i koji nam zapravo, od silne brige za svijet, još i rat izmislli. Kome on treba osim onima koji nemaju snage ni pokazati što misle pa im podmeću mikrofone „da bi svijet čuo...“. A poslije svega, treba se zapitati što je to svijet imao važno čuti od njih? Zbog takvih nismo slušali ni sebe same pa smo se poslije nalazili tko zna gdje i tko zna u kakvom stanju.

Priznajem, bojim se toga i ako iako budem mogao, ostavit ću svoje neozbiljnosti na vječno vlastito čuvanje.

PRIČA ZA TEBE

Svi imaju neku svoju životnu priču pa zašto ne biste i vi? Evo, samo za vas priče koju vam darujem u svoj vedrini duše i ako vam se učini da ima samo djelić vas u njoj, uzmite je slobodno i nosite uz svoju sliku. Kao osobnu kartu. Ili kao pušku u ovome ratu.

Najljepše priče uvijek počinju s prvim titrajem, s nekom neobjašnjivom jakom strujom koja se u tijelu javlja kad sretnete nekoga koga nikad prije niste vidjeli, a čini vam se da je cijeli život pokraj vas. Ljutiti što vas život vuče obali, a htjeli biste drukčije, opsjednuti svagdašnjom nadom da će sunce možda sutra izroniti iz oblaka svjetlije. Niste ni osjetili istog suputnika i vjernika koji negdje nepoznat ispija vaš dah i diše vašom dušom.

I kad se susret dogodi, čin bratimstva, spajanja dvaju bića čini vječnim. Nebeske trube pozdravljaju stisak ruke, taj prvi dodir, pokušaj i bogaćenje svijeta.

I ništa više nikad neće biti isto. Ni koraci, ni misli, ni (riječi) noći, ništa više nije dovoljno usamljeno i daleko. Zato možda mnogi usamljenici hodaju svijetom, osvrću se tražeći nekoga, slute radost i ne mogu potisnuti želju. Sreća je dosegnuti, dočekati nekoga koji isto tako traga.

Boreći se u vječitom zagrljaju samoće i nevažnih prolaznika neki i ne uspiju. Ali ne treba stati. Tamo negdje, u perspektivi, u osnovi svijeta i vas čeka netko. Nemojte ga zaboraviti.

PRIČA O ŽIVOTU

Koliko pute ste zastali na dugim iscrpljujućim etapama života pitajući se sa strahom i zebnjom što će vam sve to? Što očekujete od života, a što trežite od tuđih života? Što ste radili cijeli život – i za koga? Postoji li pitanje koje u sebi izravno ili neizravno ne nosi smisao i besmisao života?

Poštovani, ako ste uspjeli potrošiti barem dvadeset svojih godina i ako bez srama pogledate svoj lik u zrcalu, ne misleći pritom o neprijateljima, i kad vaše riječi jasno i ugodno odjeknu u slušateljevu uhu, nije li to život?

U njemu je patnja, ali kad iz svake izađete čvršći za jedno bogato iskustvo, onda je to dobar život. Život je mnogo sitnih tajnih pogleda, nekih valjkastih šaputanja koja s južnim vjetrovima nužno nose i dodire; život je more puno pjene koja se razgrađuje i iznova stvara ljubeći nepredvidivost obale; život je nebeska snaga koja stvara; život je najljepša bajka u kojoj ima nemani i zvijeri, ali koje pobjeđuju mali ljudi, patuljci; život su boli i radost istodobno; život su koraljni otoci i do njih se dolazi samo jednim putem. Zato je toliko putnika u svijetu jer svi traže samo taj jedini put, a njega nema. Onaj tko ga nađe, ostaje u bespuću radosti, u nesagledivosti širina i prostora koji dišu drukčije.

Život nisu pogledi, život su djela, život su svi svjetovi koje čuvate za sebe, a ipak ih morate dijeliti; i ne pomišljajte na neki drugi i bolji život. Iskoristite ovo što vam se nudi sad, dok ovo slušate i pitate se što je ovome, zašto troši život govoreći.

Život su naše želje nepravilno raspoređene, to su vaše misli koje drsko ulaze u tuđe živote i tuđe domove, život ne priznaje gubitke, u životu nema čekanja jer život ide i ako nisi brz i spretan, ako se nadaš da su i zasluge tolike da imaš prava ma povlastice, onda je to greška, onda si i ti gubitnik, onda je kraj. Onda više ni tebe nema u životu.

A to nije dobro.

PRIČA O PRIČI

Uvijek sam volio da mi mama, tata i baka pričaju priče.
U pričama je uvijek sve lijepo i strašno. Sve što možete zamisliti u pričama je veće i ljepše, i strasnije. Bio je izazov. I poslije, kada sam se u životu sastao s pričama, uvijek je toga bilo. Priča mora biti iskrena. Učini li vam se da lažem, odmah zatvorite knjigu i ne slušajte.
Onda to sigurno nisu priče za vas.

PREPRIČANA PRIČA

Mnogo puta čuli ste istu priču i svaki put iznova očekujete drukčiji završetak. Kojim pravom? Ta pogledajte sebe: ustajete u šest sati, pijete kavu, brijete se ili šminkate, sjedate u automobil i bezglavo jurite ravno u usta zvijeri. Vratar vam otvara vrata i nudi svoje novine, zvone telefoni, previše pušite, kradomice se sastajete sa ženama ružnijim od svoje, pozdravljate strance, dajete sve od sebe da se što prije upletete u prljave igre.

Vi ste umoran čovjek, zaboga. Stanite! Susretima s obitelji nije potrebno davati imena, dizati spomenike paleći svijeće i prigodno se odijevati. U svijetu je potrebno naći radost, u zaboravu svega ružnoga. Čovjek se u obitelji duhovno čisti, ona je hram njegove istine. Skinite sa sebe sve maske, obradujte svoju nagost sobom, darujte se svojima kao što se oni daruju vama. Dok ne bude kasno.

Zar ste zaboravili doba kada ste stvarali, doba odricanja svih rubalja koje su najavljivale vaše dolaske na životnu pozornicu, samo da se gradi, da nikne neka svrha?

I sada, kada se to dogodilo, vi jednostavno okrećete glavu i to u zamjenu za sjenu života.

Primanja, sastanci, alkohol...Kome treba takav život bez budućnosti...?

I opet nova razmeđa. Pogledajte u zrcalo i vidjete ćete što ste učinili od sebe. A svi su vjerovali u vas.

Ali još nije kasno.

Pokušajte sad!

PRIČA O DOBRU I ZLU

Raspeti između dviju krajnosti, ljudi preživljavaju otkako se pamti ljudski rod. Uvijek razmišljajući što je bolje, za koga i s koliko. U tom viru vrijeme je od nas učinilo kalkulante, zelenaše i trgovce. Neki su držali da ako odmah čovječanstvu daju sve od sebe, onda ništa neće ostati za njih. Pa su malo pomalo otimali vlastito dobro u zamjenu za trenutak zla. Ali čovjeku nikad dosta pa je uzimao sve više dobra, a činio sve više zla. I zato je sad došlo vrijeme da se sravne računi, da se vidi tko je što uzeo, a tko dao. No, prijevara onih koji uzimaju nečuveno je veća, svi koji su davali, sada se nemaju čemu dobrom nadati. Oni mogu opet davati dobro i sljedeći put biti oprezniji.
A oni koji su sve svjetsko dobro uzeli i još iom nije dovoljno, jer imaju previše zla u sebi, njima će biti najteže. Njih će njihovo vlastito zlo do groba dotjerati.

PRIČA O MORU

Poznajem neke koji neprestano brodwe svojim maštanjima po moru. Razapnu jedra u svojim očima, poljube svoju nesreću, mahnu neshvaćenim ljubavima i pođu u iskrišta. Oni koji ostanu na obali, čude se i mašu putniku, dive se njegovoj hrabrosti i plaču na rastanku. Dugo dovikuju za njim da se vrati, da je more opasno i da neće jahače po svom nedogledu. Ali mornar kojega već hvata radosana vrtoglavica i opijaju ga morski vjetrovi i struje, ne čuje i ne vidi obalu. Njegovo oko hvata galebove i beskrajnu plavet i već sriče prva slova ljubavi. Prolaze dani, šibaju oluje, dišu sve rane koje su obale mornaru na sjećanje dale, gori sunce. Iskušava more i grli u beskraju nebo, i tu negdje – i negdje: pluta čovjek. Sam u vječnoj suprotnosti. U odnasu prema ljudima velik, u odnodu prema moru sićušan, poput kapi što more šalje da bi ga peckale i bole. I tu u plavetnilu svijeta gdje nastaje riječ more i mornar, u ljubavi, zagrljaju, pronose život.

Mnogi od mornara nikada se i ne vrate na obalu, nego se poklanjaju vječnosti i bajkama.

Dok spavam, ponekad sanjam da i sam plovim morem; usamljen i sretan.